

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för kultur-, religions- och utbildningsvetenskap

Kunskap och Lärande i förskolan

Marie Gustafsson

År 2013

Examensarbete Grundnivå 15hp
Pedagogik
Examensarbete
Förskolläraryrke

Handledare: Elisabet Hedlund
Examinator: Peter Gill

Gustafsson, M (2013) *Kunskap och lärande i förskolan*. Examensarbete i pedagogik. Lärarprogrammet inriktning mot förskola. Akademin för utbildning och ekonomi. Högskolan i Gävle

Sammanfattning

I enlighet med förskolans läroplan (Skolverket, 2010) ska förskolan lägga grunden för det livslånga lärandet. Ett lärande som ska främja barns utveckling samt ge barnen möjlighet att utvecklas efter sina egna förutsättningar. Arbetslagen ska aktivt diskutera begreppen kunskap och lärande.

Syftet med denna undersökning var att se hur några utvalda förskollärare och förskolechefer som är verksamma inom förskolan ser på begreppen kunskap och lärande, med läroplanen som utgångspunkt. Vilken innebörd de intervjuade lägger i begreppen, hur de synliggör barnens läroprocesser och vilken roll de själva har för att hjälpa barnen i deras utveckling.

Genom intervjuer har de intervjuade få dela med sig av sina erfarenheter, tankar och konkreta exempel. Grunden för att det ska ske ett lärande är att barnen är trygga, vilket samtliga intervjuade var ense om. Att barnen ska få känna sig betydelsefulla samt utveckla en känsla för samhörighet. Barn lär över hela dagen, i möten med andra och utifrån deras egna behov. Begreppen kunskap och lärande går mycket i varandra och de flesta av de intervjuade ser kunskap som ett resultat av lärandet. Det lustfyllda lärandet betonas och att det gäller att hitta arbetssätt som tilltalar barnen. Genom att använda sig av leken som en medveten process skapas naturliga lärandesituationer.

Nyckelord: Kunskap, lärande, förskollärare, läroplan

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	6
2. Bakgrund.....	7
2.1 Läroplan.....	7
2.2 Helhetssyn.....	8
2.3 Kunskap.....	9
2.4 Lärande.....	10
4. Syfte och frågeställning.....	16
5. Metod.....	17
5.1 Metodval.....	17
5.2 Urval.....	18
5.3 Etiska principer.....	18
5.4 Genomförande.....	18
5.5 Bearbetning av insamlat material.....	19
6. Resultat.....	20
6.1 Sammanställning av intervjuvaren.....	20
7. Resultatanalys.....	28
7.1 Metoddiskussion.....	30
7.2 Vidare forskning.....	31

Referenslista

Bilagor

1. Inledning

Förskolan fick ett tydligare uppdrag i och med att läroplan för förskolan kom 1998. Läroplanens föregångare, pedagogiskt program för förskola, innehöll allmänna råd från socialstyrelsen och även principer för arbetssätt och innehåll. När nu förskolan ingår som en del i utbildningssystemet ställer det andra krav på förskollärare som arbetar inom förskolan där kunskap och lärandet är ett av de viktiga uppdragen som läroplanen lyfter fram (Skolverket, 2010). Under rubriken *förskolans uppdrag* står att förskolan ska främja lärandet, och att det ska finnas en aktiv diskussion i arbetslagen om tolkningen av dessa begrepp (ibid.).

Björklund (2008) skriver att det är den syn vi har på kunskap som avgör hur vi tolkar ett lärande. Författaren menar att kunskap bygger på konkreta erfarenheter och att barnen bör utmanas därefter. Lärande är socialt och sker oftast i samspel med andra och i dessa möten finns stora möjligheter för lärande (ibid.). Att arbeta med barn i de yngre åldrarna kräver närhet, inte distans (Johansson, 2003). Läroprocessen är viktig i arbetet med barnen. Det gäller att bygga på barnens intresse, kompetens och förmåga att förstå (Ibid.). Barn söker och erövrar kunskap genom lek, socialt samspel, utforskande och skapande, men också genom att iaktta, samtala och reflektera (Utbildningsdepartementet, 2010).

I den här studien har jag intervjuat åtta förskollärare och förskolechefer för att få svar på mina frågeställningar. Hur de ser på läroplanens uppdrag kring kunskap och lärande och vilken innebörd de lägger i begreppen. Hur de synliggör barnens läroprocesser samt vilken roll de själva har för att hjälpa barnen i deras utveckling.

2. Bakgrund

Kunskap och lärande leder till många tankar då det är mycket som ingår i dessa begrepp. Dessa begrepp är ofta sammanlänkade och man kan fundera kring hur ett lärande synliggör kunskap. I detta kapitel presenteras vad förskolans läroplan säger om ansvar samt vad forskning visar om synen på lärandet och pedagogisk kvalitet.

2.1 Läroplan

Läroplan för förskolan (Skolverket, 2010) ligger som grund för den pedagogiska verksamheten i förskolan och formulerar förskollärarnas uppdrag, mål och värdegrund. Förskolans uppgift, enligt skolverket, är bland annat att erbjuda omsorg, att främja barnens utveckling och lärande samt att i samarbete med föräldrarna verka för att varje barn får möjlighet att utvecklas efter sina egna förutsättningar. Förskolan ska även lägga grunden för det livslånga lärandet (ibid.). I förskolan arbetar både förskollärare och barnskötare i arbetslag där förskollärare har det yttersta ansvaret för att arbetet sker i enlighet med målen i läroplanen. Personalen inom förskolan tar ansvar för barnen hela dagen och förenar omsorg och pedagogik. Ett stort utrymme ges åt lek, skapande och barnens egna utforskningar (Skolverket, 2010).

Förskolan har haft sin läroplan sedan 1998. Året efter skrev Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) att läroplanen hade fokus på mål och innehåll men att metoden, hur pedagoger ska förhålla sig till barns lärande, i stort sätt lyste med sin frånvaro. 2010 kom den reviderade läroplanen på uppdrag av regeringen då det pedagogiska uppdraget under det senaste årtiondet fått en allt större betydelse. Då det avsågs att utvecklingen skulle fortsätta föreslogs förtydliganden i läroplanen med avsikt att på ett bättre sätt ta tillvara barns lust att lära. (Utbildningsdepartementet, 2010)

Skolinspektionen har gjort en kvalitetsgranskning av förskolans arbete med det förstärkta uppdraget (Sammanfattning Rapport 2012:7, 2012). De menar att det behövs ett ökat fokus på lärandeuppdraget och att det ibland saknas ett helhetstänk kring hur verksamheten ska utvecklas i enlighet med läroplansmålen. Förskolorna behöver, utifrån ett tydligt barnperspektiv, mer systematiskt och kontinuerligt följa och dokumentera vad verksamhetens innehåll fått för fäste hos varje barn enligt

Skolinspektionen. Dokumentationen ska också visa vilket lärande det har inneburit hos det enskilda barnet. Syftet med kvalitetsgranskningsrapporten är att bättre kunna utveckla arbetsprocesser så att förutsättningarna för barn att utvecklas och lära blir de bästa möjliga (ibid.).

2.2 Helhetssyn

Johansson (2003) skriver i sin forskningsrapport att möten mellan barn och vuxna är viktiga då vägen till lärandet går via uppmuntran och att den vuxne är aktiv och reflekterande. Trots det så skiljer sig pedagogers syn på lärande och kunskap mellan arbetslag, enskilda pedagoger och även mellan olika situationer menar Johansson (2003). Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) skriver att det barn lär är beroende av dels deras förutsättningar men också vilka erfarenheter de har möjlighet att få göra. En helhetssyn på barn är något av förskolans pedagogiska tradition och lärandet är en pågående process som involverar bland annat erfarenheter och kulturellt arv (ibid.).

Yngre barn är ständigt involverade i att lära och det gäller att bygga på barnens intresse och förmåga att förstå det som sker. Barns lärande är socialt och sker i sociala sammanhang där kunskap gör världen begriplig och meningsfull (Pramling Samuelsson och Sheridan, 1999). God pedagogisk kvalitet handlar om vilket innehåll verksamheten har och vilket förhållningssätt pedagogerna har till barns upplevelser och lärande (ibid.). Doverborg och Emanuelsson (2006) anser att som vuxen kan man använda lek som metod och lägga in ett lärande innehåll. Kärrby (1997) skriver att pedagogisk kvalitet bygger på en helhetssyn där många komponenter ska smälta samman till en enhet. Hon menar att inom förskoleverksamheten ses pedagogisk kvalitet i samspelet mellan barn och personal men också i barngruppen. När barn samspelar med andra barn och vuxna under lek sker inläring och utveckling (ibid.). Barn kan ha olika syften med lek men de använder ofta lek för att lära sig. Stort utrymme bör ges åt lek och utforskande där barnens egen nyfikenhet tas tillvara för att skapa miljöer för lärande. Förskolan är en kollektiv miljö med ett speciellt fokus på barns lärande och utveckling där barn och vuxna tillsammans präglas både socialt och kulturellt (Sheridan och Pramling Samuelsson, 1999, 2009).

2.3 Kunskap

I läroplanen (Skolverket, 2010) står det att förskolan ska lägga grunden till att barnen på sikt kan ta till sig kunskaper som alla i samhället behöver, men också att kunskap inte är något entydigt begrepp. Kunskap kan komma till uttryck i många olika former som till exempel fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet (Skolverket, 2010). Begreppet kunskap har många betydelser. Enligt Gustavsson (2000) så används ordet på många sätt och vi menar olika saker när vi talar om kunskap. Det kan beskrivas som dels olika skilda fakta men också som en djup mänsklig angelägenhet som vi gör till något personligt. Själva ordet har dubbla betydelser då det inkluderar betydelsen från *att kunna* och *att skapa* där författaren menar att vetandet är den kunskap vi har om hur världen och samhällen är uppbyggda och fungerar medan att kunna något är själva färdigheten och förmågan att praktiskt utföra något (Gustavsson, 2000). Han jämför ordets svenska betydelse med engelskans *knowledge* där betydelsen ligger nära varandra, men att den däremot skiljer sig från franskans *savoir* och tyskans *erkenntnis* som inbegriper en dimension av aktivitet (ibid.). Liedman (2001) menar att kunskap främst syftar till åskådning eller betraktelse. Han menar vidare att all kunskap är praktisk och är resultatet av en lärandeprocess. Enligt Johansson (2003) är kunskap ett sätt att göra världen begriplig och meningsfull för barnen medan Björklund (2008) säger att det är den relation som uppstår mellan en människa och det fenomen han eller hon möter. Hon skriver att kunskap dels grundar sig på logiska resonemang men också på observationer av omvärlden (Björklund, 2008). Kunskap förändrar vår uppfattning och ökar vår förståelse av omvärlden och är något vi inhämtar i en ständigt pågående process som inte kan ses som enkel (Gustavsson, 2000). Den har sitt ursprung i sociala sammanhang och påverkar vårt sätt att tänka och känna (Liedman, 2001). Enligt läroplan för förskolan (Skolverket, 2010) söker och erövrar barn kunskap i sociala sammanhang bland annat genom lek, utforskande, samtal och reflektion och att verksamheten ska utgå från deras erfarenhetsvärld (ibid.).

2.3.1 Kunskapsprocessen

Läroplan för förskolan (Skolverket, 2010) tydliggör ett perspektiv på kunskap och lärande där barnet har en aktiv del i att mot bakgrund av erfarenheter i och utanför förskolans värld, utveckla kunskap. Vidare står att förmågan att kunna kommunicera,

söka ny kunskap och kunna samarbeta är nödvändigt i ett samhälle präglad av ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt (ibid.).

Kunskap och lärande har sin grund i erfarenheter och i den sociala värld som barnen ingår. Doherty (2012) beskriver hur barn i åldersblandade grupper lär av varandra och hur de äldre barnen använder sin kunskap annorlunda än de yngre. De använder den dels för att hjälpa de yngre men också för att reflektera över sitt eget lärande genom att göra den konkret. Detta resulterade i ett lärande på en högre nivå än i en homogen grupp. Johansson och Pramling Samuelsson (2006) menar att förskolans uppdrag kan medföra ett nytt sätt att se på kunskap där lek och lärande utgör en helhet. Vad barn kan och inte kan göra beror på den situation som de befinner sig i och de medel som finns tillgängliga för deras uttryck och kunskap (Wallerstedt och Pramling, 2012). Pedagogisk kvalitet är en fråga om innehållet i verksamheten där kunskap och attityder till barn och inte minst till barns upplevelser är lika viktiga som barnens lärande (Johansson, 2003). Forskning har visat hur ömsesidiga relationer i samspelet mellan förskollärare och barn kan leda till att vuxna och barn kan utvecklas tillsammans (Emilsson och Pramling Samuelsson, 2012). Barn ska få stimulans och vägledning av vuxna för att genom egen aktivitet öka sin kompetens och utveckla nya kunskaper och insikter (Skolverket, 2010).

2.4 Lärande

Att lära är att utvecklas och beroende av de sociala sammanhang barn samspekar i med andra människor (Lindahl, 1998). Vad lärande innefattar finns inte definierat i läroplanen men Säljö (2000) menar att lärande handlar om de erfarenheter barn och vuxna gör i olika situationer och vilka tolkningar och erfarenheter vi tar med oss från dessa erfarenheter. Enligt Lillemyr (2002) kan lärandet som begrepp tolkas som inre processer där det på grund av nya erfarenheter uppstår en varaktig beteendeförändring. Han menar vidare att lärandet inte bara handlar om kunskapsfärdigheter utan att barnen får en annan grund för att uppleva, känna och tycka (Lillemyr, 2002).

Johansson och Sandberg (2010) skriver att lärandet bygger på möten och att barn lär av varandra. De hänvisar till Pramling Samuelsson och Sheridan (2003) som menar att barns lärande sker i samspel och där är andra barn viktiga. Det handlar mycket om att lyssna och visa respekt för deras tankar men också förmågan att involvera alla barn i läroprocesserna (Björklund, 2008). Att som förskollärare vara delaktig i den

pedagogiska läroprocessen betyder att man har förmågan att fånga barnens perspektiv och kunna använda sig av deras erfarenheter och förståelse (Pramling Samuelsson och Sheridan, 2009). Enligt Björklund (2008) så är att upptäcka och reflektera över vad som är gemensamt hos specifika föremål och företeelser i omvärlden grundläggande för allt lärande. Emilsson och Pramling Samuelsson (2012) skriver att barn måste få kunskap i meningsfulla sammanhang för att ett lärande ska komma till stånd.

Lärandet ska ses som ett resultat av handlingar och interaktion med omvärlden (Björklund, 2008). Författaren menar vidare att lärande innebär kunskap som bygger på konkreta erfarenheter och att det är förskollärares uppgift att förse barnet med lämpliga och rimliga utmaningar (ibid.). Lärande är en fråga om att urskilja men det som barnen ska urskilja måste variera enligt Sheridan och Pramling Samuelsson (2009). Det som barnen förväntas skapa en förståelse för måste, enligt författarna, göras synligt för dem (Ibid.). Säljö (2000) menar att man kan likställa lärande med utveckling.

2.4.1 Lärande genom lek

Lärandet är en del av livet. Barns erfarenheter speglar det lärande som uppstår. Att inta ett barnperspektiv medför att förskollärare tar tillvara och försöka förstå vad barn säger och gör utifrån deras synsätt. Förskolan har en nyckelroll, utifrån ett barnperspektiv på det livslånga lärandet, att ta de första och kanske även de viktigaste stegen i utbildningssystemet. Lärandet ska baseras på såväl samspel mellan vuxna och barn som på att barnen lär av varandra (Sheridan och Pramling Samuelsson, 2009). Johansson och Sandberg (2010) skriver om två nyckelbegrepp, *lärande* och *delaktighet* inom förskolan. De menar att ett lärande uppstår när människor är i ömsesidig relation (ibid.). Enligt Säljö (2000) ska lärande uppfattas som en process där vi lägger till nya sätt att tänka och handla till dem vi redan har.

Verksamheten i förskolan ska främja leken, kreativiteten och det lustfyllda lärandet (Skolverket, 2010). Den ska ta till vara och stärka barnets intresse för att lära och erövra nya erfarenheter, kunskaper och färdigheter. Förskollärares uppgift, i den pedagogiska verksamheten, är att stimulera och utmana barns utveckling och lärande (ibid.). Barn lär bäst när de leker, i leken tänker de inte på att de lär sig något. De är mer fokuserade på vad de gör och att det är roligt, det lustfyllda lärandet (Johansson och Sandberg, 2010). Kroksmark (2003) menar att lärandet ska vara så lätt och lustfyllt att de yngsta barnen inte tänker på att de lär. Lek har ofta setts som ett naturligt förhållningssätt hos barn och

som ett uttryck för deras egen verksamhet medan lärandet däremot ofta har varit knutet till lärares målmedvetna påverkan och där har skolan ofta ansetts ha förstahandsrätt (Johansson och Pramling Samuelsson, 2006)

Läroplanen för förskolan (Skolverket, 2010) lyfter fram yngre barns rättighet och möjlighet att få utveckla de kunskaper de behöver dels nu men också för framtiden. Barns lärande är aktivt och de lär med hela kroppen. Ett lärande som är såväl socialt som kulturellt och sker på oändligt många sätt både i och utanför förskolan och barn är ständigt involverade i att lära (Johansson, 2003). Läroprocessen är viktig i arbetet med barnen och det gäller att bygga på deras intresse, kompetens och förmåga att förstå. Att de känner glädje och lust i sitt lärande är viktigt när de tillsammans med andra undersöker, prövar och utforskar sin omvärld (ibid). Detta poängteras också i förskolans läroplan (Skolverket, 2010). Om vi tar fasta på att lärandet sker i sociala sammanhang och mellan människor blir helheter och samspel viktiga skriver Johansson (2003). Det är därför viktigt att vuxna är följsamma och försöker förstå hela barnet och deras livsvärld för att stödja de yngre barnens lärande och genom att bekräfta barnen positivt förväntar sig förskollärare att barnen lär (Johansson, 2003). Doherty (2012) beskriver barns lärande genom lek och samspel i ett åldersblandat klassrum under naturvetenskapliga aktiviteter. Här sker lärandet hos alla barnen samtidigt menar Doherty. Hon hänvisar i artikeln till Lev Vygotskij som identifierade det reflekterade lärandet som ett annat lärande och som är mer fokuserat på att det är barnet själv som står för lärandet i ett delat lärande. Den som lär reflekterar också över sitt eget lärande (ibid.).

Barns nyfikenhet, företagsamhet och intressen ska uppmuntras och deras vilja och lust att lära ska stimuleras. Leken är därför viktig för barns utveckling och lärande (Skolverket, 2010). Lärande i förskolan handlar både om medvetande och handling enligt Pramling Samuelsson och Sheridan (2009). De menar att dessa två aspekter av lärande sammanflätas hos barnen och blir till en helhet. Lärandet blir då det samma som meningsskapande (ibid.). Pramling Samuelsson och Sheridan (2009) menar att det är en speciell utmaning att förstå de yngsta barnens lärande och vad det är som gör att ett litet barn lär sig, eller inte lär sig, en viss färdighet eller förmåga. Att få upptäcka och reflektera över det specifika och gemensamma hos föremål är grundläggande för allt lärande (ibid.). Barn är lekande lärande individer som är riktade mot sin omvärld för att försöka erövra en förståelse och ett kunnande i den. Då det finns olika sätt att lära kan ett inkluderande av lek bli en del i lärandet (Johansson och Pramling Samuelsson, 2006).

Wallerstedt och Pramling (2012) tar i sin artikel upp vilka föreställningar som finns angående hur lek och inläring hänger ihop och om vi kan stödja lekens utvecklingsvärde i undervisningen utan att förstöra dess natur. I leken kan man hitta lärandesituationer som initieras av barnen själva och en viktig uppgift då som förskollärare är att integrera olika områden så som exempelvis musik, skapande, rytmik och dess lärande i barnets vardag (Johansson & Pramling Samuelsson, 2006).

Ett samlärande måste få ske i lustfyllda sammanhang och med positiv respons från de vuxna i barnets närhet skriver Emilsson och Pramling Samuelsson (2012). Barnen måste få möjlighet att reflektera över sina kunskaper och få pröva sina erfarenheter om och om igen (Ibid.). Människor kan inte undgå att lära menar Kroksmark (2003). Att delta i olika former av verksamhet ger människor erfarenheter som de tar med sig i livet. Han menar också att lärande och utveckling sker genom att delta i sociala praktiker. Innan den formella utbildningen kom var detta den väg som samhällen använde sig av för att skapa tillfälle till lärande. Individerna gick från att vara åskådare till att bli deltagare och slutligen behärska den aktuella aktiviteten (ibid.).

I forskningsrapporten *Möten för lärande* (Johansson, 2003) har man bland annat tittat på frågor som vilka möten som kan tänkas stödja barns upptäckter och lärande. Vad som är värdefullt och meningsskapande i ett barnperspektiv. Rapporten utfördes på uppdrag av Skolverket och genom att studera förskollärares förhållningssätt ville man få en bättre kunskap om den pedagogiska verksamheten för de yngsta barnen i förskolan (ibid.). Johansson (2003) menar att det är viktigt som förskollärare att ha ett förhållningssätt som bygger på stor respekt för barnen som personer och som deltagare i sin egen kunskapsprocess. Det finns många strategier för lärande men det är viktigt att komma ihåg att strategier även på olika sätt ger makt. Vuxnas strategier för hur barn skall lära sig har att göra med innehållet, vad barn skall lära sig, men också sammanhanget och de medverkande barnen (ibid.). Rapporten visade att förskollärare förhåller sig på olika sätt beroende på vilket kunskapsinnehåll som behandlas och inom vilka sammanhang lärandet sker (Johansson, 2003).

Förskolans läroplan (Skolverket, 2010) tydliggör ett perspektiv på kunskap och lärande, där barnet har en aktiv del i att mot bakgrund av erfarenheter i olika sammanhang i och utanför förskolans värld utveckla kunskap. Förskolans verksamhet bygger på det kollektiva och verksamheten går ut på att barn och vuxna skapar, leker, upptäcker och lär tillsammans. Pedagogisk kvalitet är en fråga om innehållet i verksamheten, kunskap och attityder till barn och inte minst till barns upplevelser och lärande (Johansson,

2003). Samtidigt kommer vi inte ifrån att lärandet är individuellt i bemärkelsen att det är det enskilda barnet som har att göra kunskapen till sin egen (Johansson och Pramling Samuelsson, 2006).

2.4.2 Synliggörande av processen

För att utvärdera förskolans kvalitet och skapa goda villkor för lärande behöver barns utveckling och lärande följas, dokumenteras och analyseras (Skolverket, 2010). Nyland och Acker (2012) menar att barn lär i ett socialt och fysiskt kontext där fokus på lärandet kan lättare synliggöras och analyseras genom att använda videokameran som hjälp. Om man kan fånga dem i deras vardag, se deras erfarenheter så finns potentialen att se mycket av barnens värld. Det gäller att hitta ett sätt att lyssna och upptäcka mening i deras erfarenhet (ibid.).

Videokameran är ett hjälpmedel för förskollärare men barn kan agera annorlunda om de vet att de blir filmade. Emilsson, och Pramling Samuelsson (2012) menar att barn är smarta och vet ofta vad förskollärarna är ute efter och svarar ofta det som de tror förväntas av dem. I sin artikel skriver de att barn ofta försöker leva upp till vuxnas förväntningar för det är då de blir uppmärksammade och fotograferade (Ibid.).

För att riktigt *få tag i* vad barnen lär sig behöver vi närma oss barnen från deras perspektiv och för att få ett samlärande måste vuxna kommunicera med dem och visa ömsesidig respekt enligt Emilsson och Pramling Samuelsson (2012). Med pedagogisk dokumentation synliggörs dels barnen och verksamheten men också miljöns betydelse för barnens lärande (Skolverket, 2008). Förskollärare kan genom pedagogisk dokumentation lära sig ett nytt sätt att se på barn och deras lärande men det finns dock en risk att man lätt fastnar på de prestationer som barnen visar menar Emilsson och Pramling Samuelsson (2012). Genom att dokumentera barns prestationer och handlingar riskerar man även att skapa en prestationskultur där barnen känner sig värdesatta utifrån det de gör istället för vem de är (ibid.) Det bör alltså finnas en anledning till eller ett syfte med att dokumentera skriver Emilsson och Pramling Samuelsson (2012). Granberg (2003) menar att dokumentation gör det möjligt att lyfta fram och synliggöra olika processer. Pedagogisk dokumentation bygger på ett gemensamt reflektionsarbete i arbetslagen men det är först när dokumentation används som utgångspunkt för reflektion som det blir en pedagogisk dokumentation (Skolverket, 2004). Dokumentationer hjälper förskollärare att upptäcka barns lärande och att synliggöra

arbetet i förskolan (Johansson, 2003). Pramling Samuelsson och Sheridan (2006) menar att även barnens egna idéer är viktigt att synliggöra. En viktig roll har då förskolläraren genom att lyssna på barnens egna idéer, finnas till hands och stödja dem i sin utveckling mot kunskap och lärande (ibid).

Läroplanen för förskolan (Skolverket, 2010) är det styrdokument som alla förskollärare skall följa och som tydliggör ett perspektiv på kunskap och lärande. Pramling Samuelsson och Sheridan (2006) menar att förskollärarens roll i förskolan är just att skapa förutsättningar och ge barnen upplevelser och erfarenheter som stödjer dem i sitt eget lärande.

4. Syfte och frågeställning

Sedan förskolan fick sin läroplan har det blivit ett tydligare fokus på kunskap och lärande där förmågan att kommunicera, söka ny kunskap och kunna samarbeta är nödvändigt i vårt förändliga samhälle. Då förskolan nu ingår som en del i utbildningssystemet ställer det andra krav på förskollärare som arbetar inom förskolan. Enligt Skolinspektionen så behöver lärandeuppdraget komma mer i fokus och förskolor behöver mer systematiskt följa upp vilket lärande det inneburit hos det enskilda barnet.

Syftet med denna undersökning är att se hur några utvalda förskollärare och förskolechefer som är verksamma inom förskolan ser på begreppen kunskap och lärande, med läroplanen som utgångspunkt. Vilken innebörd de intervjuade lägger i begreppen, hur de synliggör barnens läroprocesser och vilken roll de själva har för att hjälpa barnen i deras utveckling.

Forskningsfrågor

- Vilket innehåll lägger de intervjuade i begrepp som kunskap och lärande?
- Hur synliggör de lärandet?
- Hur uppfattar de sin egen roll för att hjälpa barnen i deras utveckling mot kunskap och lärande?

5. Metod

I detta kapitel kommer metoden att beskrivas. Här redogörs vilket metodval jag gjort, vilket urval som gjorts, de etiska principer jag använt samt en redogörelse för genomförandet och bearbetning av studiens material.

5.1 Metodval

I denna studie har jag valt att undersöka åtta förskollärares och förskolechefers syn på kunskap och lärande i den pedagogiska verksamheten i förskolan. Hur de tänker kring innebörden av begreppen kunskap och lärande och hur de kan synliggöra dem.

För att få ett utförligt och beskrivande svar valde jag personliga intervjuer som metod. I personliga intervjuer riktas fokus på individen och svaren blir då mer utförligare och berättande. Risken för missuppfattningar minskas och möjligheten att ställa följdfrågor ökar. Då begreppen kunskap och lärande inte är definierade i läroplanen kan definitionen skilja sig mellan förskollärare. I en flexibel process kan man ändra frågorna efterhand vilket bidrar till högre validitet (Larsen, 2009).

Jag har använt mig av Bryman (2002) och Larsen (2009) *kvalitativa metoder* för att förbereda mig inför intervjuerna. Larsen (2009) menar att om man vill få en helhetsförståelse av enskilda fenomen är kvalitativa metoder de bästa. Där möter intervjuaren informanten ansikte mot ansikte (ibid). I personliga intervjuer kan man låta intervjun röra sig i olika riktningar, eftersom det ger en kunskap om vad den intervjuade upplever vara relevant och viktigt. Att de får dela med sig av konkreta exempel som visar hur, när och vilket lärande som uppstår. Detta ger en avslappnad atmosfär (Bryman, 2002) och min förhoppning var att intervjun skulle upplevas givande även för de intervjuade då mina frågor krävde en del eftertanke. En fördel är att om det hade uppkommit en situation där de intervjuade missuppfattat en fråga eller svarade på något annat som jag inte var ute efter, så hade jag lättare kunnat styra om intervjun med följdfrågor eller avbryta den helt (Larsen, 2009).

5.2 Urval

I den reviderade läroplanen har förskollärare fått ett tydligare pedagogiskt uppdrag. Därför ville jag intervjua just förskollärare men också förskolechefer för att se om deras syn på uppdraget skilde sig åt. Av de 49 mejlen jag skickade ut fick jag åtta positiva svar och jag valde att intervjua samtliga. De intervjuade är alla förskollärare i grunden även om tre idag arbetar som förskolechefer. De har dessutom olika lång erfarenhet i yrket.

5.3 Etiska principer

Jag har tagit hänsyn till Vetenskapsrådets etiska krav (2002). I enlighet med informationskravet, som innebär att de intervjuade ska informeras om vilket syfte min studie har, informerade jag redan i mitt mejl, som jag skickade ut om förfrågan till intervju, att deltagandet var helt frivilligt och att intervjun skulle komma att spelas in.

Innan vi startade, vid intervju tillfället, informerade jag muntligt, enligt samtyckeskravet, om deras rätt att avstå från att svara på vissa frågor. Att de när som helst kunde avbryta intervjun och att jag spelade in intervjun för att inte behöva anteckna samtidigt. Detta för att få ett bättre flyt i intervjun (Bryman, 2002). I enlighet med konfidentialitetskravet och nyttjandekravet har jag informerat deltagarna om att det är endast jag som ska lyssna på all inspelat material och att de endast ska användas till min studie. I kvalitativa metoder är det viktigt eftersom man möts personligt att ingen ska känna att någon annan person ska kunna identifiera vem som sagt vad (Bryman, 2002).

5.4 Genomförande

Till att började med funderade jag vilka frågor som skulle visa på de intervjuades sätt att tänka kring kunskap och lärande, deras syn på sin egen roll och hur de synliggör detta. Jag funderade även på hur jag skulle formulera mig för att få liknande frågor till förskolechefer som till förskollärare. Jag skicka sedan mejl till alla förskoleavdelningar och förskolechefer i en mindre mellansvensk kommun. Att ta kontakt via mejl går

snabbt och gör att man enkelt når många förskolor med samma information. I mejlet beskrev jag vad mitt examensarbete skulle handla om, lite hur intervjun skulle gå till och ungefärlig tidsåtgång.

Genomförandet av intervjuerna har skett enskilt med var och en av förskollärarna och förskolecheferna på en plats de själva valt med tanke på att de ska känna sig så trygga och avslappnade som möjligt inför intervjun. De flesta valde att göra intervjun på sin arbetsplats vilket just medgav en trygg och avslappnad atmosfär. Då jag ville att de intervjuade skulle ge uttömmande svar, och inte ja och nej, använde jag mig av frågeorden hur, vilken, var och på vilket sätt (Larsen, 2009). Jag var noga med att inte ställa ledande frågor utan att de intervjuade fick tolka frågan som de ville.

Att bekanta sig med miljön som den intervjuade arbetar i rekommenderas av Bryman (2002) och även att ha bra tekniska inspelnings hjälpmedel. Jag har spelat in intervjuerna på en surfplatta där det endast är jag själv som syns i bild. Jag har varit tydlig med att informera om det och att det kunde vara bra för mig att se mitt kroppsspråk under intervjun. Detta medförde att dialogen kändes avslappnad. Jag hade dessutom innan intervjun informerat deltagarna innan att intervjun skulle maximalt ta 30 minuter.

5.5 Bearbetning av insamlat material

Alla svaren i intervjuerna var av betydelse och därför har jag noggrant lyssnat igenom samtliga intervjuer och skrivit ner dialogerna. Eftersom kvalitativ data, enligt Bryman (2002), utgör ett omfattande och ostrukturerat textmaterial delade jag upp sammanställningen i två delar. Först gjordes en sammanställning utifrån vad de intervjuade svarat på respektive fråga och därefter ytterligare en sammanställning där fokus låg på de intervjuades svar på just innebörden av begreppen kunskap och lärande.

Då jag spelade in mig själv på surfplattan kunde jag observera mitt kroppsspråk och ta till mig eventuella brister i exempelvis kroppsspråk, tonfall och uppmärksamhet och tänka på till nästa intervju.

6. Resultat

I det här kapitlet presenteras svaren från intervjuerna som härrör till syftet om kunskap och lärande.

Samtliga frågor bifogas i bilaga 1 och 2.

6.1 Sammanställning av intervjusvaren

Att kunskap och lärande är stora begrepp som innefattar många olika saker var de flesta intervjuade ense om. Begreppen har olika tyngd beroende på i vilka sammanhang de diskuteras men de har fått ett tydligare fokus i och med läroplanens införande.

Något som alla var överens om var att tryggheten är grunden för att det ska ske ett lärande. Är man inte trygg kan man inte heller ta till sig de kunskaper som förmedlas i en lärandesituation. Många tyckte att det handlade om vilket bemötande man har gentemot barnen för att de ska kunna ta till sig kunskap och lärande. Mår barnen bra då kan de också ta till sig kunskap och lärande då dessa begrepp mycket går i varandra. Alla har svarat att de kontinuerligt diskuterar läroplanen på arbetsplatsträffar och även om de inte använder just orden kunskap och lärande så diskuteras frågor som härrör till de begreppen. Om det som sker när ett lärande sker hos enskilda barn.

6.1.1 Vilket innehåll lägger de intervjuade i begrepp som kunskap och lärande?

En av de intervjuade sa:

”Kunskap är det som man har i huvudet och som ingen kan ta ifrån en. Det är allt som man kan och det man får av lärandet och att det finns ett samband med hur man tänker”.

Att definiera ord som kunskap och lärande upplevde de intervjuade som svårt. Begreppen är stora och med mycket innehåll. De flesta satte orden i kontext till egna upplevda händelser. Om vi börjar med kunskap så menade två de intervjuade att kunskap kan vara att lära sig läsa eller räkna men att det också är att ta sig upp för en

kulle. En förskollärare svarade att barn föds med otroligt mycket kunskaper och att vi vuxna kanske tar ifrån dem saker som de redan kan vid olika situationer på grund av att personal i förskolan är stressade eller pressad. Tre av de åtta intervjuade nämnde att kunskap kunde vara att upptäcka och att väcka något intresse hos barnen men också naturligtvis deras direkta färdigheter.

”.....när man väcker något intresse hos barnen som de spånar vidare om att det i sin tur väcker frågor och funderingar hos barnen.”

”...om man tänker på små barn så är det ju mycket färdigheter som de lär och utvecklar.”

När kunskap blir en färdighet gör det att barn lättare förstår sin omgivning och man kan se att de fått en förståelse för det de gör så en av förskollärarna. En annan menade att kunskap känns mer som en färdig produkt i jämförande med lärande. En viktig kunskap att förmedla är social kompetens och känslan för samhörighet, hur man agerar i samhället och i olika sammanhang. Detta var samtliga intervjuade överens om. Värdegrundsfrågor var något som tre förskollärare tyckte var viktigt, där barnen får känna att de är viktiga och att de betyder något. En förskollärare uttryckte det som:

”En god värdegrund tycker jag är jätteviktigt för kunskapen den kommer ju så småningom oftast men de där grundläggande värderingarna de tror jag att ju tidigare de kommer desto lättare är det att de följer med och att man inte påverkas lika mycket. Man kan lättare stå där stadigt sen och tycka att det här *tycker jag* och att man vågar tro på det man tycker och våga säga det. För har man det så tror jag att kunskapen kommer automatiskt, faktiskt.”

Att förmedla kunskap ligger mycket i hur man bemöter barnen svarade en förskollärare. En förskolechef tyckte att man ska se och möta barnen i den situation där de befinner sig men att det är även viktigt hur man bemöter barnet och familjen.

”Det är ju olika kulturer i varje familj och den ska bemötas med respekt.”

Hälften av de intervjuade påtalade också att det är viktigt hur man bemöter varandra, både barn och personal, och vad man säger till varandra.

”Allt barnen vill lära blir på något vis kunskap” uttryckte en förskollärare. Det är då viktigt att man följer upp vad barnet frågar om och för samtalet vidare och utvecklar det. En av de intervjuade menade att man inte får glömma att de små vardagssakerna, som vi kanske uppfattar som små, att det är kunskap och faktiskt inte är små för barnen. En av

förskolecheferna tyckte att man ibland måste ha tillräckligt med kunskap för att förstå varför man ska lära sig vissa saker och att det också är beroende på vilket sammanhang man befinner sig i.

”Det hörde jag någon som sa för hur länge sen som helst om något nomadfolk som bor i Sahara att de har ju inte behov av o kunna massa om ... ja, nyaste it-tekniken eller så, jo det kanske de kan ha nytta av också men för dem är det ju mycket viktigare att veta hur de hittar vatten. Alltså det beror ju på var man är och vad som är..... Det är olika alltså”.

Kunskap är allt som du kan och det som du redan skaffat dig. Det är dit lärandet leder.

Om lärande sa en förskollärare:

”Lärande är väl det man behöver för att klara sig framåt på något vis, att klara sig tillsammans med kompisarna. Det sociala lärandet helt enkelt.”

Lärande kan vara att man lär sig nya saker och det har mycket med de små detaljerna att göra tyckte en av de intervjuade. Alla var överens om att det som är centralt för lärandet är att det är lustfyllt och lekfullt.

”Det finns nog ingen som lär sig något om man inte tycker det är kul, det gäller ju att hitta ett sätt som tilltalar barnen att lära sig det på”.

Ett lärande, menade en förskollärare, kan också vara att lära sig en sång, en ramsa, bokstäver, att cykla eller vad som helst men att det ska göras på ett sätt så att det känns lustfyllt och lekfullt för barnen. En annan förskollärare sa att lärande kan också vara när ett barn hjälper något annat barn och de saker vi vuxna gör speglar av sig på barnen. Alla var överens och medvetna om att man lär sig otroligt mycket redan från början och de tyckte att lärande är något som man får nytt av hela tiden.

”Lärande är själva vägen till kunskap.”

En av de intervjuade sa att det sociala lärandet var det viktiga. Hon menade att först måste man lära sig hur man är tillsammans med sina kompisar, sen får man bygga på med andra kunskaper.

Den viktigaste läran i en förskola är social kompetens näst efter tryggheten. Ofta återkom samtliga intervjuade till att barnen måste vara trygga för att ett lärande ska ske.

”Viktigt för barns lärande är att de ska känna sig trygga och må bra, att bli sedda och behandlas med respekt.”

Något annat som flera förskollärare tyckte var viktigt för barns lärande var att barnen skulle få möjlighet att prova sig fram, så att de får en koppling till varför de bör lära sig saker. Det gäller för oss vuxna att tänka att det faktiskt är ett lärande som pågår hela tiden.

Det är även viktigt, tyckte två av de intervjuade, med engagerade och intresserade förskollärare som ser barnen och är med barnen. Förskollärare som verkligen förstår hur mycket barnen lär av allt det som rör sig runt omkring dem. Att det är någon som ser deras intressen och att man följer barnet i det och ger dem nya utmaningar.

”Det är viktigt att låta barnen få känna att ingenting utav det de gör eller håller på att lära är fel. De har ju ett mål någonstans och det måste vi vuxna respektera.”

En förskollärare tyckte att det var viktigt för barns lärande att de skulle förstå att de lär sig saker och kunna sätta ord på vad de lärt sig. Att barnen skulle få känna sig delaktiga och att vuxna gav dem de möjligheter de behövde för att utvecklas vidare. Samma förskollärare uttryckte också att det var en förutsättning att dela barnen i mindre grupper, på grund av de stora grupper vi nu har, för att kunna möta barnen på deras nivå. En annan förskollärare påpekade att det är viktigt som vuxen att vara ett föredöme.

”... genom att visa dem hur man gör, hur man lär, vad man lär och vad som är viktigt och inte.”

I arbetet med yngre barn är det svårare att planera lärandesituationer, tyckte en förskollärare, utan att man då istället fick haffa barnen *här och nu* när det hände något. Hon tyckte dock att det var viktigt att lärandet skulle ske utifrån barnens behov och att det helst skulle anpassas till varje individ. Samma förskollärare ville också se att det sker en personlig utveckling hos barnen som leder till ett lärande.

”På förskolan planterar vi förskollärare *kunskaps frön* hos barnen men de behöver inte bli färdiga plantor innan de lämnar förskolan.”

Barn har ett mål med sina aktiviteter och som förskollärare ska vi respektera och stötta barnen i sitt lärande tyckte en av de intervjuade.

Barn måste få vara delaktig i sitt eget lärande, det var samtliga intervjuade överens om och jag fick många förslag på hur man kan göra barnen delaktiga. Två förskollärare

nämnde att genom diskussion med barnen och att låta dem prata och berätta om sina tankar och idéer så kan man ta tillvara och stödja deras intressen. Då kan man fånga det som barnen vill lära och utgå från det. En förskollärare sa att man måste vara lyhörd och låta barnen vara med att tycka kring sitt lärande och låta dem ha egna lösningar.

”När barn inte finner sig i att bara konstatera att så här är det utan vill veta varför märker man att barnen vill lära sig. Att då följa upp deras intressen och söka fakta i en bok, på Ipaden eller låta de få plocka isär något så skapas ett konkret lärande utifrån deras eget intresse.”

Det handlar om att respektera barnen för deras åsikter och tankegångar svarade flertalet av de intervjuade. En förskollärare uttryckte att de stödjer barns delaktighet i sitt eget lärande genom att vara närvarande i barngruppen.

Det var delade meningar hos de intervjuade huruvida barn är medvetna om att de lär sig och det var bara en av de intervjuade som var spiksäker på att barn är absolut medvetna om att de lär sig.

”Om man använder sig av lärande i lek, alltså när man medvetet plockar in exempelvis matematik i leken så tror jag definitivt att barnen förstår att de lär sig.”

Fyra av de intervjuade trodde inte att barn var medvetna om att de lär sig medan övriga tvekade. Något de dock var överens om var att barn är jättenyfikna och vill lära sig.

6.1.2 Hur synliggör de lärandet?

Då jag lämnade fritt att tolka frågorna gav de flesta här olika förslag om hur de dokumenterar men några beskrev även de olika läroprocesser de dokumenterat. Några använde pedagogisk dokumentation och tittade på lärandet ur olika perspektiv. De menade att en medveten och engagerad förskollärare ser att lärandeprocesser sker över hela dagen. En förskolechef uttryckte det som så att:

”Det finns ingen tidpunkt då barn inte lära sig någonting, men med medvetna och engagerade pedagoger så lär de sig mer.”

Tre av de intervjuade nämnde att lärande sker i möten med andra och att barnens möten med varandra är ett otroligt lärande. En menade att i den gemensamma leken, barn emellan, så skapas det naturliga lärandesituationer men att det är inte alltid man vet vilken väg lärandet tar.

”Det är ju inte säkert att barnen lär sig det som förskolläraren trodde att de skulle lära sig.”

Olika diskussioner förekom kring varje barns lärande. Vi har diskussioner i arbetslagen kring var, hur och när ett lärande sker svarade en förskollärare. Två av förskollärarna, som arbetade i samma arbetslag berättade om hur de i individuella utvecklingsplaner skapat dokument där de inför utvecklingssamtalen spaltade upp vad de gjorde med barnen, vilket lärande som skett och var det kommer in i läroplanen. En förskollärare beskrev att:

”När vi sätter upp bilder och dokumenterar något för föräldrarna så relaterar vi till läroplanens olika mål. Vi låter också barnen få vara med och reflektera om det som har skett vid de olika tillfällena.”

Genom att observera barnen synliggörs deras lärande för förskolläraren. Fem av de åtta intervjuade svarade att det är genom lek man lär sig och att för barnen har all lek ett syfte. En av dessa menade att alla tillfällen i förskolan kan innebära ett lärande och att det är vi förskollärare som måste skapa möjligheter och utrymme för barnen att lära sig. De intervjuade menade att barn tycker att det är kul att leka och de har en drivkraft att vilja vidare och veta mer. En förskollärare sa att genom att använda leken i lärandet så skapas naturliga lärandesituationer som barnen sen kan använda sig av i sin egen lek. Att leka styrda lekar som inkluderar turtagande, demokrati och olika lekregler tyckte två av de intervjuade var viktiga inslag.

”I leken ser man ofta vad barnen lärt sig och hur mycket de kan. Det ger en bra bild om barnens utveckling.”

Sex av de åtta intervjuade beskrev att de alltid hade läroplanen med som ett *levande dokument* att reflektera kring i arbetslaget vid utvärderingar och planeringar. Då knöt de an till de mål *förskollärarna* hade med aktiviteten till de strävansmål som läroplanen har.

Det går att få in de flesta läroprocesser i lek med medvetna förskollärare svarade en förskolechef. Att använda leken som metod i lärandet var något som alla förskollärare och förskolechefer var överens om.

”I leken finns egentligen det mesta av lärandet och det är genom leken barnen lär sig.”

6.1.3 Hur uppfattar de sin egen roll för att hjälpa barn i deras utveckling mot kunskap och lärande?

Förskollärare spelar en stor roll i barns kunskapsinhämtande och lärande. En förskollärare uttryckte det som:

”Det är ett viktigt yrke vi har. Egentligen är ju förskollärare det viktigaste yrket för barns lärande”

Det som förskollärare förmedlar spelar en stor och viktig roll för barns lärande ansåg två av förskollärarna i intervjuerna. De påtalade även vikten av att förmedla tryggheten för utan den så blir det inget lärande. De två förskollärarna menade att trygghet och säkerhet har blivit viktigare i och med att barngrupperna har blivit större. Allt man som förskollärare gör har betydelse för barns lärande, ansåg en av de intervjuade, men om inte barnen är trygga kommer man ingen vart och därför är det en viktig uppgift att ge både barn och föräldrar trygghet.

Tre av de intervjuade menade att den absolut viktigaste uppgiften som förskollärare har är att lära barnen social kompetens, att barnen lär sig umgås med andra människor. En förskollärare tyckte att vara engagerad och att vara närvarande med barnen var en viktig pedagogisk uppgift oavsett om det är ett eller tio barn. Om man är närvarande i det som pågår så sker utveckling och lärande hos barnen. En av de intervjuade nämnde att det är viktigt att vara lyhörd och att försöka vara närvarande där det händer saker för att kunna lyfta frågor och försöka förstå deras synvinkel.

”Genom att då lyssna, samtala, stötta, väcka nyfikenhet, finnas tillhands och ta tillvara barnens behov och önskemål stimulerar jag som förskollärare barnens kunskaps utvecklande.”

En annan förskollärare tyckte att förskolläraryrollen hade förändrats genom åren från omsorg till lärande. Hon ansåg att den största förändringen skedde i och med att läroplanen kom och att förskollärare hade en viktig roll för barns utveckling.

Eftersom jag intervjuat både förskollärare och förskolechefer så skiljer sig svaren åt. Förskolecheferna är förskollärarnas pedagogiska ledare och därför riktar sig dessa svar mer åt hur de kan stötta förskollärarna i deras roll.

Det som de tre förskolecheferna uttryckte gemensamt var att man som förskolechef ska man vara stöttande och lyssna på personalen. Att diskutera frågor kring deras tankar och lyfta fram de positiva hos personalen. Eller som en förskolechef uttryckte det:

”...allt lyfta fram det här som jag då tycker är viktigt, engagemanget och vara där barnen är, vara närvarande med barnen oavsett om det är en eller tio och det kan väl vara svårt när det är tio men jag menar att ändå vara närvarande.”

Att man verkligen ser att här sker ett lärande kan vara svårt för många och det är då viktigt att bekräfta för sig själv och bli medveten om dessa lärandeprocesser menade en förskolechef. En annan svarade att hon ville få förskollärarna att se resultatet i ett tydligare perspektiv.

”..ja, att försöka ge möjligheter och försöka få förskollärarna att se det de faktiskt gör. Ofta så tycker jag att man gör ju jättemycket mera än vad man själv ser att man gör.”

Den tredje förskolechefen tyckte att det var viktigt att driva den pedagogiska diskussionen och kanske där utmana förskollärarna lite i deras diskussioner. Hon menade att efter den reviderade läroplanen kom är det större skillnad i hur medvetet man jobbar med lärandet.

”Man har väl alltid jobbat med lärande i förskolan men kanske inte så här medvetet och inte följt upp om det verkligen sker ett lärande.”

Alla tre cheferna tyckte att lärandet har kommit i fokus på ett helt annat sätt än tidigare.

”Vi måste kunna, kanske framför allt till föräldrar, förklara varför vi gjort som vi gjort. Många föräldrar påpekar också att barnen lärt sig mycket sen de började på förskolan.”

Två av förskolecheferna menar att förskollärarna är mer medvetna nu än tidigare om vilken betydelse de själva har för barns lärande.

7. Resultatanalys

När jag började den här studien trodde jag att det skulle skilja sig i svaren mellan förskolechef och förskollärare men så blev inte fallet. Det visade sig att de båda yrkeskategorierna hade liknade uppfattning om barns kunskap och lärande. Det kan bero på att samtliga förskolechefer jag intervjuat tidigare har arbetat inom förskoleverksamheten. Den fråga som naturligtvis skilde sig åt var vilken deras viktigaste pedagogiska uppgift var. Varför jag ändå ville redovisa förskolechefernas svar var att jag ansåg att det handlade om synliggörande av processerna. I utvärderingar som förskollärarna gör och i förskolechefernas besök på förskolorna ser de hur läroprocessen synliggörs av förskollärarna men också hur synen på kunskap och lärande har förändrats och hur medvetna förskollärarna blivit om att det faktiskt sker ett lärande. Lärandet har kommit i fokus mycket tack vare den reviderade läroplanen.

Lärandet sker i sociala sammanhang och barn lär ofta tillsammans eller av varandra svarade många förskollärare och det menar också Pramling Samuelsson och Sheridan (1999). Det är den kunskapen som gör världen begriplig och meningsfull. Även Lindahl (1998) skriver om att lära är att utvecklas och beroende av samspel i sociala sammanhang. Att som medveten förskollärare se barns intressen, uppmuntra och ge dem utmaningar därefter var ett av de svar som överensstämmer med Johansson (2003). Författaren skriver att vägen till lärandet går via uppmuntran och att den vuxne är aktiv och reflekterande (ibid).

Gustavsson (2000) beskriver kunskap dels som fakta men också som en djup mänsklig angelägenhet som vi gör till något personligt. Detta menade även flera av de intervjuade då de beskrev kunskap som att lära sig läsa eller räkna men att det också kunde vara att ta sig upp för en kulle. Om kunskap blir en färdighet gör det att barn lättare förstår sin omgivning och man kan se att de fått en förståelse för det de gör sa en förskollärare. Detta stämmer helt överens med Johansson (2003) som menar att kunskap är ett sätt att göra världen begriplig och meningsfull för barnen.

En av förskollärarna uttryckte sig som så att lärandet är vägen till kunskap. Om detta skriver Liedman (2001) och menar att kunskap är praktisk och är resultatet av en lärandeprocess. Men ett lärande, menade en förskollärare, kan också vara att lära sig en sång eller en ramsa. Några vill lära sig bokstäver eller något annat men viktigt är att det görs på ett lustfyllt och lekfullt sätt för barnen. Barn lär bäst när de tillåts leka, då tänker de inte på att de lär sig och som förskollärare kan du då se med barnens ögon vad de behöver (Johansson och Sandberg, 2010).

Resultaten visar att många av förskollärarna har blivit mer medvetna om begrepp som kunskap och lärande dels i och med att förskolan fick sin läroplan men också senare när den reviderade upplagan kom och förskollärarna fick ett tydligare pedagogiskt uppdrag. Begreppen har kommit mer i fokus och även om vi inte använder orden i vardagslag så diskuteras situationer som innefattar begreppen i stort sätt varje dag på förskolan. Mer och mer används läroplanen vid både planering, utvärdering men också i samband med upprättande av individuella utvecklingsplaner för barnen. Genom dokumentation och individuella utvecklingsplaner för barnen så sätts det ett större fokus på kunskap och lärande. Många upplever att dessa begrepp går i varandra och att det är svårt att säga exakt vad som är kunskap och vad som är lärande även om de flesta var överens om att lärande leder fram till kunskap.

Genom att utföra åtta kvalitativa intervjuer och därefter sammanställa dessa har det synliggjorts hur de intervjuade förskollärarna och förskolecheferna ser på sitt uppdrag. Syftet med denna studie var att se hur begrepp som kunskap och lärande definieras, hur de synliggör lärandet samt vilken betydelse deras egen roll har för barns kunskap och lärande. De intervjuade definierar begreppen på lite olika sätt men undermeningen är oftast den samma.

I läroplanen (Skolverket, 2010) finns ingen direkt definition på dessa begrepp vilket lämnar ett stort utrymme för olika tolkningar. Johansson (2003) menar att förskolan ska ha en strategi för barns lärande och medverka till att barn blir nyfikna och undersöker världen för kunskap är ett sätt att göra världen begriplig och meningsfull. Sex av de intervjuade anser sig ha en viktig roll i barns utveckling och lärande men i förskolan pratar man mest om lärande och inte så mycket om kunskap. Detta hade jag kunnat utveckla mer i mina intervjuer. Någon nämnde att de kopplade kunskap till skolans värld och det skriver också Johansson och Pramling Samuelsson (2006) om. De menar att lärandet ofta har varit knutet till lärares målmedvetna påverkan och där har skolan

ofta ansetts ha förstahandsrätt, men varför egentligen? De flesta var ju medvetna om att barn i förskolan besitter mycket kunskap men varför påvisar vi inte det mer?

Det finns oändligt mycket olika fakta som man kan härröra till begrepp som kunskap och lärande och lärandet är en ju en del av livet. Svensk förskola har sedan länge strävat efter att förena omsorg och lärande (Pramling Samuelsson, 1999). I inledning av denna studie redogjordes för vad som står i förskolans läroplan (Skolverket, 2010) angående kunskap och lärande. Jag hade även kunnat jämföra med andra styrdokument. Vad som till exempel står i skollagen eller FN:s Barnkonvention.

7.1 Metoddiskussion

Jag ville få en inblick i hur förskollärare och förskolechefer som är verksamma inom förskolan såg på begreppen kunskap och lärande. Min utgångspunkt var förskolans läroplan, som sedan den reviderades, ger förskollärarna ett tydligare pedagogiskt ansvar. Med metoden personliga intervjuer har jag, på ett avslappnat sätt, träffat de intervjuade ansikte mot ansikte.

Innan intervjuerna genomfördes så ska man vara väl förberedd och ha frågorna klara för sig att inte skapa en känsla av osäkerhet (Bryman, 2002) Jag formulerade därav en rad intervjufrågor med utgångspunkt från mitt syfte. Avsikten med mina personliga intervjuer var att framkalla spontana och uttömmande beskrivningar men också att få ett naturligt samspel under intervjun. Vid intervjutillfällena har deltagarna haft möjlighet att tala fritt om sina upplevelser och erfarenheter. Att spela in intervjuerna kändes bra för då kunde mitt fokus vara på personen som intervjuades istället för att skriva ner svaren. Om detta skriver också Bryman (2002). Vid personliga intervjuer kunde jag lättare, vid behov, ställa följdfrågor än om jag valt en enkätundersökning. I enkätundersökningar får man en större mängd data att tolka och dra slutsatser från men det blir också ett digert material att analysera. Det ansåg jag skulle ta alltför lång tid och jag är inte säker på att det skulle ge mig mer variation i svaren. En svårighet med enkäter ligger i att formulera frågorna på ett sådant sätt att man blir förstådd likadant av alla intervjuade (ibid.)

Jag hade också kunnat valt telefonintervju men risken är då att man missar olika reaktioner hos den intervjuade. Kroppsspråket säger nästan lika mycket som de svar den

intervjuade ger samt att det inger ett mer opersonligt perspektiv än vid personliga intervjuer (Bryman, 2002).

Mitt syfte var att se hur några utvalda förskollärare såg på begreppen kunskap och lärande. Då begreppen är svåra att definiera och jag ville ha utförliga och beskrivande svar ansåg jag att personliga intervjuer var den mest lämpliga metoden.

Jag har blivit positivt mottagen och flera av de intervjuade har kommenterat efter intervjun att mina frågor varit intressanta och att de fått tänka till för att sätta ord på dessa begrepp. Detta hoppas jag har lett till ytterligare diskussioner i de intervjuades arbetslag. En av de intervjuade förskolecheferna uttryckte också att:

”Det här borde vi diskutera oftare”

Jag tycker mig fått svar på mina frågor om hur förskollärare och förskolechefer uppfattar sin egen roll, synliggör och tolkar begreppen kunskap och lärande. De visade stor kunskap i läroplanens mål och jag ser fram emot en fortsatt diskussion kring begrepp som kunskap och lärande.

7.2 Vidare forskning

Min studie har visat att synen på kunskap och lärande fått ett större fokus i förskolan. Fler förskollärare har sedan den reviderade läroplanen kom 2010 mer medvetet börjat se på begrepp som kunskap och lärande.

I en vidare forskning skulle det vara intressant att se om förskolans arbete även ger några effekter i förskoleklass och skolan. Får barnen med sig mer kunskaper till förskoleklass och skolan idag och hur ser lärarna i dessa enheter på det lustfyllda lärandet? Är lärarna medvetna om att de lär sig något genom leken eller om det bara är något de gör för att ha roligt.

Man skulle även kunna söka upp barn då de går i grundskolan och undersöka hur det gått för dem. Att se om det är någon skillnad i deras fortsatta kunskapsinhämtande.

Referenslista

Björklund, Camilla. (2008) *Bland bollar och klossar – Matematik för de yngsta i förskolan* Jakobstad: Studentlitteratur.

Bryman, Alan. (2002) *Samhällsvetenskapliga metoder* Malmö: Liber.

Doherty, Andrea (2012) Teacher, I showed her to do that: Teaching early years children of mixed – age- play *Primary science*, n 122 p 24-26 Mar 12

Doverborg, Elisabeth och Emanuelsson, Göran. (2006) *Små barns matematik* Göteborg: Nationellt centrum för matematikutbildning (NCM)

Emilsson, Anette och Pramling Samuelsson, Ingrid (2012) *Jakten på det kompetenta barnet nordisk barnehageforskning 2012*. Nordic Early Childhood Education Research Nordisk Förskoleforskning

Granberg, Ann. (2003) *Småbarnslek – en livsnödvändighet* Stockholm: Liber.

Gustavsson, Bernt. (2000) *Kunskaps filosofi – Tre kunskapsformer* Stockholm: Wahlström och Widstrand.

Johansson, Eva (2003) *Möten för lärande – Pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan* Forskning i fokus nr 6. Skolverket Stockholm: Fritzes.

Johansson, Eva och Pramling Samuelsson, Ingrid (2006) *Lek och läroplan – Möten mellan barn och lärare i förskola och skola* Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.

Johansson, Inge och Sandberg, Anette (2010) Learning and participation: two interrelated key-concepts in the preschool *Early Childhood Education Research Journal* 18:2, 229-242

Kroksmark, Tomas. (2003), (red.) *Den tidlösa pedagogiken* Lund: Studentlitteratur.

Kärrby, Gunni. (1997) Bedömning av pedagogisk kvalitet - Förskolan i fokus *Pedagogisk Forskning i Sverige* årg 2 nr 1 s 25–42 issn 1401-6788

Larsen, Ann Kristin (2009) *Metod helt enkelt – en introduktion till samhällsvetenskaplig metod* Malmö: Gleerups

Liedman, Sven-Eric (2001) *Ett oändligt äventyr – om människors kunskaper* Falun: Albert Bonniers förlag.

Lillemyr, Ole Fredrik. (2002) *Lek – upplevelse – lärande i förskola och skola* Stockholm: Liber

Lindahl, Marita (1998) *Lärande småbarn* Lund: Studentlitteratur

Nyland, Berenice och Acker, Alexandra (2012) Young children's musical explorations: The potential of using Learning Stories for recording, planning and assessing musical experiences in a preschool setting *International Journal of Music Education* 2012 30: 328

Pramling Samuelsson, Ingrid. & Sheridan, Sonja. (1999) *Lärandets grogrund* Lund: Studentlitteratur.

Pramling Samuelsson, Ingrid och Sheridan, Sonja (2003) Delaktighet som värdering och pedagogik (participation as valuation and pedagogy) *Pedagogisk Forskning i Sverige* 8 no 1/2: 70-84

Sheridan, Sonja. & Pramling Samuelsson, Ingrid. (2009) *Barns lärande – fokus i kvalitetsarbetet* Stockholm: Liber.

Skolinspektionen (2012) Sammanfattning Rapport 2012:7 *Förskola, före skola – lärande och bärande. Kvalitetsgranskningsrapport om förskolans arbete med det förstärkta pedagogiska uppdraget*

Skolverket (2004) *Förskola i brytningstid – Nationell utvärdering av förskolan* rapport nr 239 Stockholm: Skolverket

Skolverket (2008) Rapport 318 *Tio år efter förskolereformen - Nationell utvärdering av förskolan*

Säljö, Roger. (2000) *Lärande i praktiken – ett sociokulturellt perspektiv* Stockholm: Nordstedts Akademiska Förlag.

Utbildningsdepartementet (2010) *Förskola i utveckling* artikel nr. U10.027 Solna: Åtta45

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* <http://www.ibl.liu.se/> (2013- 03-13)

Wallerstedt, Cecilia och Pramling, Niklas (2012) Learning to play in a goal-directed practice *An International Research Journal*, 32:1, 5 – 15 Göteborg

Bilaga 1

Frågor till förskollärare inom förskolan.

Mitt examensarbete handlar dels om vad som menas med kunskap i förskolan och hur ser vi att det leder till lärande, men också hur förskollärare ser på läroplanens uppdrag om kunskap och lärande.

I Lpfö-98 under förskolans uppdrag står det: ” Förskolan ska främja lärandet, vilket förutsätter en aktiv diskussion i arbetslaget om innebörden i begreppen kunskap och lärande” (sid.6)

1. Hur använder ni er av läroplanen Lpfö-98 på er arbetsplats?
2. Har ni en aktiv diskussion om innebörden av begreppen kunskap och lärande?
3. Vilken är din viktigaste uppgift som förskollärare?
4. När och hur får du reda på *vad* barn tänker och *hur* de tänker?
5. Vad är lärande för dig?
6. Vid vilka tillfällen i förskolan lär sig barnen?
7. Vad är viktigt (anser du) för barns lärande?
8. Hur kan vuxna skapa möten för lärande?
9. På vilket sätt kan man märka att barnen vill lära sig något nytt/mer?
10. Hur tar vi tillvara och stödjer barnens delaktighet i sitt lärande?
11. Vad är kunskap för dig?
12. Är det skillnad (anser du) på kunskap och lärande? Vilka?
14. Vilka kunskaper vill du förmedla?
15. Hur tänker du kring lek och lärande?
16. Ser du den fria leken som pedagogiskt verktyg? Varför/varför inte?
17. Vilka lärandeprocesser tycker du ska finnas i lek?
18. Vad innebär lärande i lek och lek i lärande?
19. Hur uppfattar barn lek och lärande?
20. Hur synliggör du barns lärande?

Bilaga 2

Frågor till chef inom förskolan.

Mitt examensarbete handlar dels om vad som menas med kunskap i förskolan och hur ser vi att det leder till lärande, men också hur förskollärare ser på läroplanens uppdrag om kunskap och lärande.

I Lpfö-98 under förskolans uppdrag står det: ” Förskolan ska främja lärandet, vilket förutsätter en aktiv diskussion i arbetslaget om innebörden i begreppen kunskap och lärande” (sid.6)

1. Hur tycker du som chef att ”dina” pedagoger efterföljer det?
2. Hur använder ni er av läroplanen Lpfö- 98?
3. Hur ser du vilken kunskap som förskollärarna förmedlar till barnen?
4. Vilken är din viktigaste pedagogiska uppgift som chef?
5. Hur kommer förskollärarnas synsätt till uttryck i arbetet?
6. Vad är lärande för dig?
7. Vid vilka tillfällen i förskolan lär sig barnen?
8. Vad är viktigast (anser du) för barns lärande?
9. Vad är kunskap för dig?
10. Hur tar ni tillvara och stödjer barns delaktighet i sitt eget lärande?
11. Hur kan vuxna skapa möten för lärande?
12. Ser du den fria leken som pedagogiskt verktyg? Varför/varför inte?
13. Vilka lärandeprocesser tycker du ska finnas i lek?
14. Vilket förhållningssätt har förskollärarna till lärandets objekt?
15. Hur synliggör förskollärare barns lärande?